

1877

A XIX. század második felében beértek azok a feltételek, amelyek lehetővé tették a román nép évszázados törekvésének megvalósítását: a nemzeti függetlenség kivívását. A termelőerők fejlődése, a kapitalista termelési viszonyok térhódítása, az általános gazdasági, politikai és társadalmi haladás, az európai országok mellé való egyenrangú felcsatlakozás szükségessé tette a török fennhatóság megszüntetését, az önálló állami élet megteremtését.

A fejedelemségek egyesülése, az 1859-ben megvalósult államegység, majd az 1864-i földreform után a nemzeti függetlenség elnyerése vált történelmi szükségessé. És ehhez kedvezőek voltak a nemzetközi feltételek is. Törökország válsággal küzdött: a balkáni népek erősödő szabadságmozgalma belülről bomlasztotta a már amúgy is széthulló birodalmat. Minden diplomáciai erőfeszítés ellenére az állami szuverenitás elnyerése békés úton lehetetlenné vált. Az európai kormányok magatartása miatt Románia kénytelen volt saját erejére támaszkodva küzdeni politikai jogainak, határainak megvédéséért. Az állami függetlenség csak a harctereken vívható ki, vallotta az akkori román kormány, s az Oroszországgal való kapcsolatok erősítésén munkálkodott. 1877 áprilisában egyezmény jön létre a két ország között: az orosz hadsereg átvonulhat Románia területén, de ugyanakkor kötelezi magát arra, hogy tiszteletben tartja az állam politikai jogait és törvényeit, fenntartja és megvédi az ország határait. Az okmányok aláírása után néhány nappal a török hadihajók megkezdték Brăila, Calafat, Bechet, Oltenița, Călărași bombázását.

Az ország népe a függetlenségi háború megindítását sürgette.

Május 9-én hangzott el a parlamentben Mihai Kogălniceanu történelmi jelentőségű nyilatkozata: „Függetlenek vagyunk, önálló nemzet vagyunk. Függetlenek akarunk lenni, a magunk életét akarjuk élni!”

A román nép évszázados óhaját fejezte ki. De figyelmeztetett is: „Be kell bizonyítanunk, hogy életképes nemzet vagyunk, és tisztában vagyunk hivatásunkkal; be kell bizonyítanunk, hogy tudunk áldozatot hozni annak érdekében, hogy megtartsuk ezt az országot, megőrizzük jogainkat gyermekeink számára is; ez a hivatás pedig a jelen pillanatban testvéreinkre és fiainkra hárul, akik életüket adják határaink megvédéséért.”

És a román nép bizonyított. 1877 tavaszán korszerű fegyverzettel ellátott, mintegy százezer főből álló, győzni akaró hadsereg indult harcba az ország függetlenségéért. A grivicai, plevnai, smirdani, rahovai, vidini csatákban a fölszabadulás eszméjétől fűtött csapatok harci tetteikkel bizonyították, hogy hűek az ősök hagyományaihoz, Mircea, Ștefan, Mihai Viteazul katonáihoz, a rovinei, vaslui-i, călugăreni-i ütközet hőseikhez.

A harcok jelentős véráldozatot követeltek. A halottakban és sebesültekben közel tízezer embert vesztett román hadsereg hősiességét Engels méltatta, elismeréssel adózott a korabeli angol, francia, orosz sajtó. A *Mémorial diplomatique* írta: a harcokban, amelyek vérről árasztották el Plevna környékét, az egész Európa csodálatát kiváltó hősiességgel küzdöttek a románok.

A San Stefanó-i, majd a berlini békekötés szentesítette Románia függetlenségét, Dobruzsza felszabadítását.

A gazdasági, politikai és szociális fejlődést gátló török iga teljes és végleges lerázása az egész román társadalom közös érdeke volt. De a meghatározó erő a falusi és városi néptömegek történelemformáló, következetes hazafiasságából fakadt, annál is inkább, mert a nemzeti függetlenség kivívását szorosan egybekapcsolták a társadalmi felszabadulást célzó törekvésekkel. A háború terhének orosz-lánrészét a parasztság viselte, ő hozta a legnagyobb emberi és anyagi áldozatokat. Az akkor még szervezetlen és kis számú munkásosztály s az iparosság sorából verbuvált katonák is legendás hősiességgel küzdöttek a harctereken. A szocialista körök lelkesen támogatták a nép igazságos háborúját, tagjaik közül sokan ön-

kéntesen jelentkeztek katonának. A függetlenség szent ügyéhez csatlakozott a közeposztály és a kispolgárság. Az értelmiségiek legjobbjai az írástudók hagyományos hazafiságával, fegyverrel a kézben vagy a leírt szó erejével támogatták a nemzeti eszme megvalósulását. A hazafiságra nevelő irodalom, festészet, zene legmaradandóbb alkotásai születtek ezekben az esztendőekben.

A függetlenségi háború erős visszhangot keltett az erdélyi románság körében is. Bizottságok szerveződtek, amelyek pénzt, ruhaneműt, egészségügyi cikkeket gyűjtöttek a fronton harcoló román katonáknak. A bánági, Küküllő menti, érc-hegységi falvakból önkéntes csoportok indultak a Kárpátokon túli testvérek megsegítésére.

Az ország függetlenségét a román nép vívta ki; bizonyította, hogy lehet sorának tudatos formálója, hogy képes történelmének menetét kicövekelni.

A győzelmet követő esztendőekben kedvező feltételek nyíltak a társadalmi, gazdasági, kulturális élet fejlődéséhez. A függetlenség biztos alapot jelentett a modern román állam kibontakozásához. Fellendült a kapitalista gazdálkodás, meg erősödött a burzsoázia, de ezzel egyidőben a munkásosztály is.

Románia népére, amely 98 esztendővel ezelőtt lerakta az állami függetlenség alapkövét, még sok megpróbáltatás várt, amíg eljutott napjaink valóságához, amíg megteremthette a maga szuverén államát. A két világháború közötti időszakban, amikor az uralkodó osztályok legreakciósabb körei — feltétel nélkül — idegen, imperialista hatalmaknak rendelték alá az országot, a munkásosztálynak s forradalmi pártjának jutott az a feladat, hogy átvegye és győzelemre vigye a nemzeti függetlenség zászlaját. A kommunisták pártjának jutott az a történelmi szerep, hogy kezdeményezője és vezetője legyen az 1944-es nemzeti antifasiszta és antiimperialista fegyveres felkelésnek, s a fasizmus megdöntésére mozgósítson minden társadalmi erőt.

Május 9. kettős ünnep; nemcsak népünk életének nagy jelentőségű dátuma, hanem a világtörténelemnek is nagy fontosságú határköve — a fasizmus feletti győzelem ünnepe. Az ünnepre készülve valljuk, hogy a 98 esztendővel ezelőtti, a nemzeti függetlenségért vívott harcokban elesett katonák és a harminc év előtti antifasiszta háború hősei rakták le a szocialista társadalmunk alapköveit.

Udvarhelyi Miklós

Magyarok és németek részvétele a Horia vezetete 1784–1785-ös felkelésben

Mind a román, mind a magyar polgári-földesúri történetírás egyoldalúan ítélte meg a Horia, Cloșca és Crișan vezetete 1784-es parasztfelkelést. Nem hangsúlyozta osztályjellegét, feudalizmusellenességét, a mozgalomnak csak nemzeti színezetet adott, úgy állítván be, mint az egész magyarság ellen irányuló lázadást.

Ismeretes, az 1784–1785-ös felkelés tömegét túlnyomóan az erdélyi szigethegységbeli román parasztság alkotta. Körükből indult ki a felkelés, és későbbi színtere is főleg ez a terület volt. Másrészt az egykorú forrásokból arról értesülünk, hogy bár a forradalmi központ környékén kis számú volt a más nemzetiségű lakosság, de ez is részt vett a mozgalomban. A felkelésnek pedig nemzetiségre való tekintet nélkül Erdély-szerte nagy visszhangja volt a jobbágyság köreiből.

Az alábbiakban a nemzetiségek részvétele szempontjából szeretnénk elemezni az 1784–1785. évi parasztmozgalmakat. Nem kívánunk azonban teljes és átfogó képet adni, hanem főleg azokat a mozzanatokat akarjuk feleleveníteni, amelyek a magyar és a német parasztság és bányászok részvételéről tanúskodnak.

Az erdélyi nemesi és fiskális birtokokon élő parasztság helyzete a XVIII. században egyre súlyosabbá vált. Nemegetszer az akkori törvényes szolgáltatásoknál is több terhet róttak ki rájuk. Az abszolutisztikus osztrák államrendszer a jobbágyok és nemesek ellentétéből politikai tőkét igyekszik magának kovácsolni, korlátozni akarja a magánföldesúri hatalmat, hogy állami adókkal még inkább megterhelhesse a jobbágyságot, lényegileg tehát még jobban kizsákmányolhassa őket. Mind élesebb formában jelentkezik a jobbágytársadalom és az uralkodó osztályok